

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Факультет обліку та фінансів**  
**Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін**

## **КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

на здобуття ступеня вищої освіти  
бакалавр

на тему: «Міжнародні організації та участь України в їх  
діяльності»

Виконав: здобувач вищої освіти  
за освітньою програмою  
Політологія  
спеціальності 052 Політологія  
ступеня вищої освіти бакалавр  
групи 1  
Кузнецов Е. В.  
Керівник: Приходько С. М.  
Рецензент: Бульбенюк С. С.

**Полтава 2024 року**

## ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	8
1.1. Поняття і типи міжнародних організацій	8
1.2. Методологія дослідження міжнародних організацій	16
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК КЛЮЧОВІ МІЖНАРОДНІ АКТОРИ	21
2.1 Становлення міжнародних організацій	21
2.2. Міжнародні організації в сучасних умовах	29
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	35
3.1. Міжнародні організації в умовах постбіполярного світу	35
3.2. Перспективи України у складі міжнародних організацій	40
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46





## ВСТУП

**Актуальність теми.** Міжнародні організації виникли як механізм забезпечення торгівельно-економічних відносин між державами. Вони пройшли досить тривалу еволюцію свого становлення. Перша світова війна виявила гостру необхідність створення універсальної міжнародної організації, яка би забезпечувала загальне регулювання міждержавних відносин. Такою організацією стала Ліга Націй. Але вона не змогла убезпечити світ від нової великої війни.

Після Другої світової війни держави-переможці створили Організацію Об'єднаних Націй з більшими можливостями і повноваженнями щодо врегулювання міжнародних проблем і запобігання напруженості у майбутньому. В період біполярного світу вдавалося уникати жорстких конфліктів, незважаючи на стан холодної війни. Але головним чином внаслідок тримання балансу сил. У постбіполярний період в силу різних супутніх причин взаємовідносини загострилися. Світ підійшов до нової напруженості, що зрештою призвело до розв'язування нової війни. Причому це зробив постійний член Ради Безпеки ООН, на якого покладался обов'язок забезпечувати мир і безпеку. ООН не має можливості застосувати проти такої держави санкції. Отже, необхідне її реформування для надання більших можливостей для покарання агресора. Це зумовлює актуальність представленої роботи.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дослідження виконано на кафедрі гуманітарних і соціальних дисциплін. В рамках виконання проєкту програми Еразмус+, на пряму Жан Моне «Участь громадян та соціальний діалог як ключові фактори в розбудові сталих територіальних громад: успішні практики ЄС для України»

**Метою роботи** є визначення принципів та механізмів функціонування міжнародних організацій у нових реаліях.

Поставлена мета досягається шляхом реалізації таких завдань:

- визначити теоретичну сутність та основні характеристики міжнародних

організацій як важливого міжнародного суб'єкта;

- проаналізувати основні тенденції історії становлення міжнародних організацій;

- визначити сучасні тенденції функціонування міжнародних організацій;

- проаналізувати особливості діяльності міжнародних організацій в умовах постбіполярного світу;

- проаналізувати особливості взаємодії України з основними міжнародними організаціями;

- визначити перспективні напрями участі України у міжнародних організацій у повоєнний період.

**Об'єкт дослідження** – міжнародні організації як ключові міжнародні актори.

**Предмет дослідження** – напрями та принципи діяльності міжнародних організацій в сучасних реаліях.

**Методи дослідження** були використані з урахуванням визначеної мети і завдань, обраних предмету та об'єкту дослідження. Зокрема, загальнонаукові (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція). Вони сприяють визначенню загальних принципів функціонування міжнародних організацій Використання прикладних методів (контент-аналіз, івент-аналіз, теорія ігор) сприяють виявленню оптимальних форм та напрямів функціонування міжнародних організацій в умовах сучасних викликів світовому співтовариству.

**Огляд використаних джерел.** Фундаментальні проблеми структурної побудови та функціонування міжнародних організацій визначені у підручниках «Міжнародні організації» за авторством А. Мокія, Ю. Козака та М. Требіна. В них ґрунтовно розкриті усі аспекти, пов'язані з роллю і місцем міжнародних організацій у сучасному світі.

Особливості сучасного біполярного світу, усі проблеми, суперечності, конфлікти докладно проаналізовані у публікаціях І. Розпутенка та Н. Авер'янової. Принципи та перспективи участі України у роботі міжнародних організацій, можливості для гарантування безпеки розглянуті у статті

В. Латишевої та В. Бабіної. Автори намагалися визначити реальні перспективи для України від факту такого членства.

**Наукова новизна отриманих результатів.** Представлена робота є комплексним дослідженням організації і функціонування міжнародних організацій в умовах сучасних реалій. Вони пов'язані з тим, що сучасний стан економічної інтеграції безпосереднім чином зумовлює потребу гадання міжнародним організаціям певних владно-управлінських повноважень та виведення їх на наддержавний рівень. Що стосується діяльності Організації Об'єднаних Націй, то їй слід надати принципово нові повноваження щодо застосування санкцій проти порушників міжнародного права, зокрема, військових злочинців. Членство України у міжнародних організаціях має бути зумовлено набуттям серйозних гарантій щодо безпеки та суверенітету

**Практична значущість** дослідження полягає у визначенні оптимальних і доцільних механізмів діяльності міжнародних організацій в сучасних умовах порушення міжнародної стабільності, з'ясуванні засадничих принципів членства України у міжнародних організаціях, розробці підстав та механізмів забезпечення міжнародного миру і безпеки.

#### **Апробація результатів дослідження.**

Кузнецов Е. В. Міжнародні організації у системі міжнародних відносин. Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів: Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2024. Випуск 16. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 130-132

**Структура та обсяг кваліфікаційної роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, які поділені на шість підрозділів, та загальних висновків до роботи, а також списку використаних джерел, який розміщений на 3 сторінках (налічує 35 найменувань). Загальний обсяг роботи 48 сторінок.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

### 1.1. Поняття і типи міжнародних організацій

Сучасні політичні процеси на загальносвітовому рівні характеризуються тим, що значення важливих суб'єктів міжнародних відносин набувають міжнародні організації. Це є наслідком інтенсивної інтернаціоналізації міжнародних відносин. Відбуваються процеси своєрідного «розмивання» державних кордонів національних держав. Держави як провідні міжнародні політичні актори поєднують свої зусилля для вирішення проблем, які є актуальними для всього світового співтовариства. Взагалі в сучасних умовах воно перетворилося в єдиний простір, в якому існують фактично всі суб'єкти, діяльність яких не обмежуються територією своїх держав. Причому це не просто атомізовані суб'єкти, функціонують відокремлено один від одного. Між ними відбувається досить тісна взаємодія, яка набула ознак інтеграції, яка стосується усіх сфер життєдіяльності

Насамперед це стосується економічної галузі. Інтеграції економік держав, інших суб'єктів господарювання утворила цілісну систему світового ринку. Цей вид інтеграції був зумовлений об'єктивними передумовами. Він не обмежився суто економічною сферою. Наслідки набули досить масштабного характеру і вийшли за межі суто економічного співробітництва. Воно активно поширювалося і на інші сфери. Взаємодія у галузі промислового та аграрного виробництва потребує узгодження рішень у дій у здійснення державної політики. Тому важливого значення питання владно-політичної інтеграції і навіть створення певних наддержавних об'єднань, якими стали міжнародні організації.

Міжнародні організації створювалися з метою здійснення регулювання міжнародних відносин у різних сферах господарювання. Оскільки процеси інтеграції призвели до виходу різних суб'єктів господарювання на

загальносвітові ринки, то виникла об'єктивна потреба наддержавного регулювання. Міжнародні організації здійснюють важливий вплив на напрями функціонування усієї системи міжнародних відносин та її складових. Цей вплив забезпечується їх унормування на надання впорядкованого формату. До нього залучені фактично всі держави. У сучасному світі немає держави, яка би не належала хоча би до однієї міжнародної організація. Тривалий процес становлення міжнародних організацій, як інститутів що сприяли міждержавному співробітництву перетворив на повноцінних суб'єктів міжнародних відносин.

«Міжнародна організація – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил і процедур і діяльність яких виходить за національні кордони. Утворення міжнародних організацій є об'єктивним наслідком процесу розвитку світового суспільства. Серед чинників, що ведуть до їх виникнення, головують: міжнародний поділ праці, міжнародна економічна інтеграція, політичні стосунки між країнами, глобалізація міжнародних відносин» [20, с. 9]. Міжнародний поділ праці в сучасних умовах доцільно розглядати фактично всіх сфер життєдіяльності суспільства, а не лише економіки. Характеризуючи сутність міжнародного поділу праці, слід зазначити, що він стосується не лише суто промислового чи аграрного виробництва. В сучасних умовах він також стосується послуг, різноманітних технологій. Тому рівень регулювання має надважливий характер. «Зростання міжнародних потоків товарів, послуг, чинників виробництва, що особливо стало відчутним з середини ХІХ століття, викликає потребу в регуляторах, які б запобігли тенденції перетворення цього процесу на хаотичне явище і водночас підсилили б його темпи. В ХХ столітті процес міжнародного поділу праці суттєво поглиблюється, що пов'язано з науково-технічною революцією» [20, с. 10]. Така інтенсифікація водночас зумовлена і є наслідком поглиблення співпраці між різними господарюючими суб'єктами. А поглиблення розподілу праці має своє виявлення у певній зміні акцентів щодо реалізації специфічних форм. Вони пов'язані з посиленням виробничої спеціалізації щодо випуску окремих технологій, деталей, вузлів тощо. Така

спеціалізація сприяє впровадженню стабільних контактів, взаємодій між виробниками різних рівнів. Зрозуміло, що для максимальної стабілізації цих процесів потрібне чітке впорядкування відносин, встановлення зрозумілих і сталих правил гри.

Отже, міжнародні організації внаслідок численних інтеграційних процесів склались як повноцінні і впливові суб'єкти міжнародних відносин, які самі вже здатні встановлювати принципи та норми, що регулюють міжнародні взаємодії. Така потреба була зумовлена досить об'єктивними передумовами. Перехід торгівельно-економічних відносин від кількісних до якісних вимірів спричинив виникнення дещо парадоксальної ситуації, коли неврегульованість при чисельному збільшенні цих процесів призводила до зменшення інтенсивності і навіть гальмування. Такий стан пояснюється тим, що міжнародні зв'язки суттєво збільшуються та змістовно ускладнюються. В умовах неупорядкованості та відсутності узгодження при реалізації державами зовнішньополітичних напрямів своєї політики виникла суто об'єктивна необхідність діяльності з упорядкування та унормування процесів ведення цих відносин. Зрозуміло, що таку діяльність здатні здійснювати лише організації, у створенні яких мають бути зацікавлені усі господарюючі суб'єкти, держави та окремі виробничі об'єднання. Ця діяльність полягає у встановленні єдиних, спільно визнаних правил і норм здійснення взаємодії між ними.

Потреба в їх впорядкуванні окремо зумовлена появою принципово нових міжнародних акторів. Це – транснаціональні корпорації і транснаціональні фінансові установи. Вони взагалі створюють новий формат міжнародних зв'язків. Їхній вплив перейшов у політичну сферу. Він збільшився настільки, що транснаціональні корпорації спроможні здійснювати вплив і на політику деяких держав. Взагалі потреба застосування політичного чинника у процесі міжнародної інтеграції визначила наступний етап інституціоналізації міжнародної відносин. Міжнародні організації мали отримати статус міждержавних об'єднань зі певними владними повноваженнями. Така логіка передбачала передачу державами певної частини суверенних повноважень на

наднаціональний рівень для здійснення єдиної узгодженої позиції щодо врегулювання міждержавної взаємодії. Фактично всі міжнародні організації неполітичного характеру мають невід'ємну політичну складову, яка полягає у наявності нормативно-управлінських механізмів. Такі організації визначаються як міждержавні (або міжурядові). До них належать офіційні представники держав-членів, які уповноважені висловлювати позицію своїх урядів.

Принципи функціонування всього світового співтовариства, відносин і зв'язків між різними міжнародними акторами зумовлюють існування достатньо складної і різноманітної системи міжнародних організацій. Потреба регулювання і впорядкування взаємодій в різних сферах міжнародного життя спричинила утворення міжнародних організацій різних типів. Для забезпечення комплексності і системності у діяльності міжнародних організацій у структурі міжнародного права було утворено окрему галузь – право міжнародних організацій. Завдяки цьому було чітко сформульовані їхні ознаки та принципи функціонування. Головними, які визначають змістовну сутність міжнародних організацій, були відзначені такі: «членство трьох і більше держав, пріоритет державного суверенітету країн-членів; здійснення діяльності виключно на основі норм міжнародного права; створення на підставі укладення відповідного міжнародного договору; здійснення співробітництва у різних сферах; організаційна структура; правосуб'єктність; наявність розробленої та затвердженої процедури ухвалення рішень» [25, с. 10-11].

Міжнародні організації мають свою правосуб'єктність. Це означає, що вони мають права та обов'язки, набуття яких зумовлюється фактом їх існування і діяльності. Також міжнародні організації від свого імені, тобто, як самостійні суб'єкти можуть укладати міжнародні договори. Це означає, що в такий спосіб вони висловлюють самостійний вольовий акт щодо вчинення певних дій. Відповідно до умов, прописаних в установчому документі, визначаються мета і завдання їхньої діяльності, їхні повноваження і компетенції. Міжнародні організації також самостійно можуть визначати основні інструменталістські засоби реалізації поставлених цілей. Цілі і завдання зумовлюються розробленою

стратегією діяльності міжнародної організації. Пріоритетні напрями пояснюються обраною сферою діяльності, засобами регулювання, державами-членами, територією, на яку поширюється діяльність організації, і зрештою політичною та економічною кон'юнктурою.

Тривалий процес розбудови права міжнародних організацій, різноспрямованість та різний рівень інтенсивності, різноманітні напрями їхньої практичної діяльності, різні повноваження та обсяг компетентності спричинили появу та подальше існування міжнародних організацій різних типів. «На початку XXI сторіччя кількість міжнародних організацій вже вимірюється тисячами. Вони дуже різноманітні за складом учасників, цілями, функціями, місцем в інституційному середовищі міжнародного бізнесу та впливом на міжнародні відносини. Найбільш численними є так звані неурядові міжнародні організації, яких налічується близько 20 тисяч. Значно менше міждержавних організацій, але все ж таки близько 3 тисяч, і їх число зростає чи не щороку» [32, с. 26]. Велика кількість, різна функціональна спрямованість, принципи діяльності зазначених організацій значною мірою ускладнюють їх типологізацію. Але загалом сучасний стан їх організації та діяльності дає змогу розмежувати міжнародні організації за такими підставами: принципи членства та повноваження організації; територія поширення; напрями та змістовна сутність діяльності.

За першим критерієм розрізняють міждержавні (міжурядові) та недержавні (неурядові). Двозначні тлумачення пов'язані з проблемою перекладу англійського слова «government». У вузькому розумінні його перекладають як «уряд», тобто вищий орган суто виконавчої влади. Але у повній інтерпретації його доцільно визначити як всю систему органів державної влади, яка функціонує у конкретній країні. Тому у контексті розглядуваної проблеми зазначені характеристики варто розглядати як тотожні, щоб не вносити зайвої плутанини і двозначності у визначенні їх сутності.

Міждержавні організації утворюються на підставі міждержавних договорів між офіційними владними органами держав (парламентами, урядами). «Міжнародна організація – це об'єднання держав, створене на основі договору з

метою досягнення спільних цілей, для якого характерним є членство держав, а саме їхніх конкретних владних органів, наявність установчого договору, постійних органів, здійснення діяльності в інтересах держав-членів, поважаючи їх суверенітет, як суб'єктів міжнародного права» [20, с. 24]. Відмінності між цими організаціями полягають у кількості підписантів відповідних угод. Якщо їх підписують лише дві держави, вони називаються двосторонніми. Власне такі угоди не можна назвати підставами для утворення організацій у загальновизнаному розумінні. У разі багатостороннього погодження позицій, угода визначається як головна інституційна підстава для створення повноцінної міжнародної організації. У складі міждержавних організацій їх учасники працюють як офіційні повноважні представники органів влади своїх держав. У такому статусі він зобов'язаний висловлювати їх офіційну позицію. Всю відповідальність за неї несе владна система відповідної держави, яка офіційно уповноважує на такі дії. Решта залежить від дипломатичних здібностей представника, щоб переконати інших держав у доцільності свого бачення щодо шляхів вирішення певної проблеми.

Недержавні міжнародні організації створюються «на основі індивідуального чи колективного членства та об'єднання фізичних чи юридичних осіб у формі асоціацій чи федерацій, діє в інтересах членів для реалізації конкретних цілей» [20, с. 24]. Такі представники не виступають офіційно від імені органів влади своїх держав та не висловлюють їхніх офіційних позицій. Як правило, недержавні організації працюють у неполітичних сферах. Зокрема, наука, освіта, охорона здоров'я, різні галузі мистецтва, спорт тощо. Перевагами таких організацій є менша формалізованість, бюрократизація. Їхня діяльність з аналізу актуальних міжнародних проблем, ухвалення своїх рішень є більш мобільною та гнучкою. Вони не зв'язані позиціями своєї влади. Вони достатньо вільно можуть висловлювати свої думки, незалежно від своєї влади. Деякі члени таких організацій мають досить значний міжнародний авторитет, зумовлений діяльністю у своїй сфері. Наприклад, це відомі науковці, митці, спортсмени тощо. Їхній авторитет дає їм значні можливості здійснювати

серйозний вплив на політиків. Окремо слід відзначити, що саме їхня колективна узгоджена позиція зумовила суттєве зменшення напруги гонки озброєнь та холодної війни у 80-х роках ХХ століття. Діяльність міжнародних недержавних організацій сприяє більшій динаміці у функціонування всього світового співтовариства, забезпечує значну багатоваріантність у визначенні шляхів розв'язання найбільш значущих глобальних проблем сучасності.

За географічною територією міжнародні організації поділяють на глобальні, регіональні та субрегіональні. «Глобальні організації об'єднують країни або інші суб'єкти незалежно від того, де, в якій частині світу вони знаходяться» [23, с. 15]. Головними прикладами такого типу організацій є Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародний олімпійський комітет (МОК), численні всесвітні федерації та асоціації з різних видів спорту. До визначення характеристики глобальних організацій інколи застосовують термін «універсальний».

До регіональних організацій, як правило, належать держави, які знаходяться у певному територіально відокремленому регіоні. В сучасних умовах, коли регіональна інтеграція набула самостійного значення, а держави, які географічно перебувають у певних регіонах об'єктивно відчують необхідність тісної співпраці, утворення регіональних міжнародних організацій стає досить поширеним явищем. Серед найбільш відомих та впливових організацій такого типу слід відзначити насамперед Європейський Союз. Протягом розгортання інтенсивних процесів економічної інтеграції та поступової її трансформації до політичної, Європейський Союз отримав статус організації наддержавного типу. Держави-члени делегували частину свого суверенітету для оптимізації торгівельно-економічних відносин, митної політики, системи оподаткування тощо. Фактично Європейський Союз внаслідок укладення Маастріхтської угоди 1992 року перетворився на міжнародну організацію принципово нового типу. Він фактично став у творенням державного типу зі своїми суверенними повноваженнями, органами

влади з певними управлінськими повноваженнями. Більшість регіональних організацій спрямовані на реалізацію завдань економічної інтеграції у різних географічних частинах світу. Серед інших слід відзначити Північноамериканську асоціацію вільної торгівлі (НАФТА) у складі Канади, Мексики та Сполучених Штатів Америки, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АПЕК) у складі 21 держави відповідного географічного регіону, Спільний ринок країн Південної Америки (Меркосур) у складі всіх держав цього регіону. Є організації військово-політичного характеру.

За критерієм функціональної спрямованості розрізняють організації загальної компетенції та спеціальної компетенції. «Організації загальної компетенції в своїй діяльності охоплюють широке коло проблем і напрямків. Безпрецедентною тут є ООН, діяльність якої простягається в сфери: політичну, екологічну, безпеки, юридичну. Її органи виконують функції обговорення питань, консультативні, науково-дослідні, регулюючі, технічної допомоги та багато інших. Більшість регіональних організацій, особливо утворених в процесі економічної інтеграції, також мають багатофункціональний характер» [23, с. 15]. Європейський Союз, як організація наддержавного типу, виконує різноманітні функції. Насамперед це, звичайно, функції економічного характеру. Але внаслідок свого принципово нового статусу вона здійснює також окремі політичні повноваження владно-управлінського рівня. «До організацій спеціальної компетенції належать міжнародні організації, в яких одна з функцій є головною, смислоутворюючою, а решта (якщо вони є) – допоміжні» [20, с. 25]. Як правило, такі функції пов'язані зі здійсненням торгівельно-економічних відносин. Решта – сприяють їх реалізації. Такими організаціями є Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), а також вже зазначені вище АПЕК, НАФТА, Меркосур, Всесвітня торгівельна організація.

Структурна будова міжнародних організацій складаються із органів. «Орган міжнародної організації – це структурне підрозділ, створене з урахуванням нормативного акта (найчастіше статуту), призначене реалізації одного з напрямів діяльності цієї організації, досягненню її цілей і виконання

повноважень, запропонованих мандатом» [25, с. 12]. Їхня кількість у складі міжнародної організації не є чітко визначеною. Вона може нараховувати до кількох десятків. Усе зумовлюється обсягами діяльності міжнародної організації. Органи мають свою структурну будову, використовують надані їм у розпорядження матеріальні та організаційні ресурси, здійснюють діяльність відповідно до своєї компетенції, взаємодіють з іншими органами організації. Органи мають штат своїх працівників, що зумовлено статутом організації та обсягами виконуваних робіт. Органи міжнародних організацій поділяються відповідно до свого статусу, правових засад діяльності та юридичної сили ухвалюваних рішень. Вони поділяються на керівні та допоміжні. Керівні ухвалюють основні рішення від імені організації. Допоміжні виконують роботу із забезпечення діяльності основних. Як правило, головним допоміжним органом є секретаріат. Міждержавні організації можуть мати декілька основних органів: пленарні засідання як провідний колегіальний орган; виконавчий орган, в якому працюють постійні представники від держав; ради голів держав та урядів.

## **1.2. Методологія дослідження міжнародних організацій**

Міжнародні організації є важливим міжнародним актором і суб'єктом усієї системи міжнародних відносин. Як зазначалося у попередньому підрозділі, виникнення міжнародних організацій було зумовлене ускладненням міжнародних зв'язків і взаємодії. Міжнародні організації у процесі свого становлення також набули досить складних форм свого функціонування й організаційної будови. Отже, здійснення аналізу їх діяльності потрібно здійснювати, спираючись на чіткі наукові принципи та дотримуючись важливих науково-дослідницьких методів.

Міжнародні відносини та діяльність їх основних акторів є досить складною і динамічною сферою. Це пояснюється постійною змінністю інтересів, позицій, стратегічних і тактичних цілей міжнародних гравців. Їх аналіз вимагає

жорсткого системного підходу, коли всі елементи певної системи, якою є міжнародне життя, розглядаються як постійно взаємодіючі, взаємопов'язані і взаємозалежні складові, взаємодія яких забезпечує її цілісність. Використання конкретних методів має виходити з фундаментальних принципів методологічного аналізу. Сутність одного з найголовніших характеризується таким чином. «Кожен метод дозволяє повідомляти інформацію, але жоден із них не може допомогти досягти вичерпного, повноцінного розуміння. І лише наукове дослідження дозволяє здійснити все це і навіть більше. Під науковим дослідженням ми розуміємо запит, який керується науковими методами. Причина такої дієвості в тому, що воно не тільки дозволяє пізнавати реальність і оцінювати способи, якими ми здобули це знання, воно також дає нам можливість удосконалити наші методи запиту. Наукове дослідження – це спосіб пізнання, що постійно розвивається і самокоригується» [15, с. 22].

Зазначений фундаментальний підхід при цьому не забезпечує повної змоги застосування у повному обсязі об'єктивно пояснити змістовну сутність такого інституту як міжнародні організації, оскільки вони є досить динамічним явищем, які змінюють принципи свого функціонування, а також організаційної структури, відповідно до постійних змін у світовій кон'юнктурі. Ще однією проблемою політологічного дослідження, яку неодмінно потрібно враховувати, відсутність можливості перевірити закономірності, можливі гіпотези шляхом експерименту. Також, незважаючи на те, що міжнародні організації виявляють у своїй діяльності певні цифрові виміри, кількісні показники, не забезпечують у повній мірі підстав чітко з'ясувати основні тенденції нинішнього і подальшого функціонування міжнародних організацій. Хоча і цифровий матеріал дає змогу точніше виявляти і прогнозувати чинні і подальші тенденції розвитку міжнародних організацій.

Але отримання достовірної інформації про діяльність таких динамічних політичних інститутів, які діють у постійно змінних умовах, може спиратися на додержання обґрунтованих теоретичних принципів та у контексті використання більш конкретизованих підходів. Їх визначили американські політологи Джерол

Манхейм та Річард Річ у своєму дослідженні «Емпіричний політичний аналіз». Визначені ними принципи дають змогу реалізувати вказані цілі у повному обсязі. Це – експліцитність, системність та контрольованість. «Експліцитність наукового дослідження полягає позиціонуванні всіх правил опису та вивчення політичної реальності мають бути сформульовані у зрозумілому вигляді. Системність полягає в тому, що кожен визначений факт виявляється у відповідності до причинно-наслідкового зв'язку та спостерігається узгоджено з іншими фактами. Контрольованість характеризується тим, що аналізовані явища розглядаються з дотриманням засад суворості і жорсткості, максимально припустимих у цій ситуації. Узагальнення робляться лише після найдосконалішої та ретельної оцінки під гаслом обережності, що передбачає прискіпливу увагу до найсуттєвіших дрібниць» [15, с. 24]. З процедурної точки зору основними складовими процесу застосування конкретних методів є «формулювання теорії, операціоналізація теорії, вибір адекватних методів дослідження, спостереження за поведінкою, аналіз даних та інтерпретація результатів» [15, с. 24]. Ці етапи можуть використовуватися як самостійно та і логічній послідовності.

Такі засадничі принципи забезпечують застосування методів, які є найбільш доцільними та оптимальними у контексті поглибленого дослідження міжнародних організацій як системних і водночас змінних політичних інститутів у сфері міжнародних відносин. Вони повинні відповідати певним умовам і вимогам. «Насамперед на їхній основі має бути реальна можливість визначити системні характеристики та принципи організаційної побудови досліджуваних об'єктів. Для цього варто використовувати методи також інших наукових дисциплін, які дадуть змогу виявити принципи діяльності міжнародних організацій в усіх аспектах. Методи мають бути логічно взаємопов'язані. І в разі їхнього паралельного застосування вони не повинні відверто заперечувати один одного. Загалом певний елемент емпірики при перевірці сформульованих гіпотез має бути врахований. Без практичного підтвердження, хоча би частковою мірою, виявлення принципів діяльності міжнародних відносин буде здійснено не у

повному обсязі і може призвести до відверто хибних висновків. Зрештою методи не повинні зациклюватися лише на одному об'єкті дослідження. Вони повинні мати універсальний та комплексний характер, щоб його можна було застосувати до аналізу схожих інститутів і процесів» [18]. Також потрібно брати до уваги й інші приклади міжнародних організацій для виявлення схожих і відмінних рис їхньої організації та функціонування.

У цьому контексті отриманню адекватної і більш менш достовірної інформації про визначення ролі і місця міжнародних організацій сприяє використання порівняльних методів. Саме вони дають суттєву змогу здійснювати зіставлення різних типів міжнародних організацій у різні історичні періоди. Порівнюючи емпіричні приклади міжнародних організацій різних типів, досить зручно виявляти особливості їх організаційної будови на напрямів функціонування у чітко визначених історичних умовах. Специфіка вживання саме порівняльних методів базується на врахуванні таких їхніх особливостей. «По-перше, вони не виступають самоціллю дослідження, натомість його використання має бути адекватно поставленому завданню». «По-друге, використання порівняльного методу потребує пошуків і виявлення балансу між теорією і емпірикою. Зрозуміло, що порівняльна політологія в силу орієнтації на вивчення різноманіття політичних систем має справу з емпіричними даними, однак, як і в першому випадку, необхідно розуміти, що дослідження має на меті певні теоретичні результати» [18]. При цьому сформовані теоретичні моделі мають бути зіставлені та узгоджені з аналогічними емпіричними зразками.

Досягнення рівноваги в їх застосуванні при порівняльному аналізі міжнародних організацій забезпечить більш точне з'ясування характеристик діяльності конкретних міжнародних організацій. «Емпіричний аспект передбачає операціоналізацію категорій на основі зіставлення кількох практичних прикладів з подальшим виявленням закономірностей та причинно-наслідкових зв'язків. Зосередження уваги на теоретичному аспекті не забезпечує можливості ґрунтовно з'ясувати основні теоретичні гіпотетичні прогнози практичними прикладами. Надання пріоритетів якомусь окремому аспекту не

дає підстав для виявлення пріоритетів порівняльних методів. Ще однією його відмінною властивістю є справжня спроможність «поєднати теорію і практику тільки в разі дотримання логіки і принципів організації дослідження» [18]. Тобто, у цьому процесі потрібно жорстко і послідовно дотримуватися процедурних механізмів при порівнянні теоретичних схем з емпіричними зразками.

Отже, з'ясування сутнісних характеристик такого складного політичного інституту як міжнародна організація створює безпосередні передумови для виявлення особливостей його функціонування в сучасних умовах міжнародного життя, яке є досить динамічним і змінним явищем, відповідно до змін політичних інтересів та політичних уподобань основних міжнародних акторів. Міжнародні організації виникли як певний наслідок ускладнення міжнародних зв'язків між різними суб'єктами господарювання. З'явилася об'єктивна потреба здійснення врегулювання їхніх взаємодій шляхом встановлення необхідних правил і норм. Їхні відносини вийшли за рамки державних кордонів. Тому регулююча діяльність мала здійснюватися на наддержавному рівні. Занадто вже відмінні інтереси переслідували держави як головні суб'єкти міжнародних відносин на певному історичному етапі. Окремий вплив на діяльність міжнародних організацій здійснила поява та активізація діяльності принципово нових міжнародних акторів – транснаціональних корпорацій. Їхній регулюючий вплив стає все більше вагомим, але він не є прозорим. Тому в сучасних умовах міжнародним організаціям потрібно формувати суттєво нові засади регулювання міжнародних зв'язків.

## РОЗДІЛ 2

# МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК КЛЮЧОВІ МІЖНАРОДНІ АКТОРИ

### 2.1. Становлення міжнародних організацій

Міжнародні організації різних типів як суб'єкти міжнародних відносин пройшли досить тривале історію свого становлення. Первинні передумови були пов'язана з потребою узгодження діяльності в різних сферах взаємодії. Насамперед це стосувалося налагодження стабільних комунікацій у сферах зв'язку, пошти, телеграфу, пізніше телефонного зв'язку. Це було зрозумілим. Інтенсивний розвиток промислового та аграрного виробництва, зростання обсягів торгівлі зумовили необхідність налагодження саме системи комунікацій. А оскільки була об'єктивна необхідність певної уніфікації у цій сфері, то, зрозуміло, що перші міжнародні організації виникли саме з цього приводу.

Подальший розвиток торгівельно-економічних відносин, збільшення кількості їх учасників зумовив необхідність їхнього впорядкування та створення установ за згодою усіх господарюючих суб'єктів. Такі цілі досягаються шляхом встановлення певних правил і норм, які надаватимуть зазначеним відносинам системності та організованості. «Зростання міжнародних потоків товарів, послуг, чинників виробництва, що особливо стало відчутним з середини ХІХ століття, викликає потребу в регуляторах, які б запобігли тенденції перетворення цього процесу на хаотичне явище і водночас підсилили б його темпи. В ХХ столітті процес міжнародного поділу праці суттєво поглиблюється, що пов'язано з науково-технічною революцією» [20, с. 10]. Поява і подальша розбудова системи міжнародних організацій стали своєрідною реакцією світового співтовариства на потребу вдосконалення правил міжнародної торгівлі.

Міжнародні організації створили інституційну основу міжнародних взаємодій та впровадили єдині уніфіковані правила їх здійснення. Перші прообрази міжнародних організацій існували ще в період Стародавнього світу. Окремі державні утворення об'єднувалися у різноманітні форми союзів для

спільного ведення торгівлі, а також для військової оборони у разі збройного зазіхання на їхні інтереси. Найбільше таких об'єднань існувало на території стародавньої Греції. У період середньовіччя така практика тривала. Об'єднання державних утворень мали ситуативний характер відповідно до ситуативності своїх інтересів. Вчорашні союзники могли між собою воювати і навпаки.

Перші стабільні міждержавні об'єднання виникли в епоху пізнього середньовіччя. «Досвід створення перших міждержавних міжнародних організацій пов'язаний зі створенням у XIV столітті Ганзейського союзу – торгового і політичного союзу північно-німецьких міст на чолі з містом Любек, що формально проіснував до 1669 року. Союз здійснював посередницьку торгівлю між Західною, Північною та Східною Європою. Йому належала торгова гегемонія у Північній Європі» [20, с. 20]. Ганза була не лише суто торгівельним союзом. Також в його діяльності були активно задіяні тодішні політичні інститути. Завдяки цьому торгівельні зв'язки у тогочасній Європі впорядкованих та навіть цивілізованих, за тим розумінням, форм. Філії Ганзейського союзу розташовувалися ні тільки у Німеччині, а фактично в усіх найбільших містах та портах Європи, всього близько ста міст. «Його функціями були: спорядження й охорона торговельних експедицій, утворення торговельних факторій у найважливіших містах, переважно в балтійських країнах, одержання всіляких торговельних привілеїв, уніфікація торговельного права» [23, с. 18]. Діяльність Ганзейського союзу стала важливим фактором щодо усвідомлення нагальної необхідності здійснювати міжнародну торгівлю за чіткими і зрозумілими правилами, захищати права та інтереси господарюючих суб'єктів здійснювати вільний обмін товарами і послугами. Тобто, він фактично показав перші зразки міжнародної інтеграції.

Великі географічні відкриття до першій успіхи промислової революції підтвердили таку потребу. Але процес творення міжнародних організацій був досить складним і неоднозначним. Наступним випадком утворення деякої подоби міжнародної організації став Митний союз, який об'єднав певну частину німецьких князівств. Об'єднуючою силою стала Прусія. Основою діяльності

Митного союзу стало скасування митних тарифів і встановлення захисних механізмів тарифної політики щодо третіх держав. Звичайно, що в тих умовах, митна політика всередині союзу і здійснювана стосовно третіх держав не могла ще бути повністю узгодженою, але вона суттєво посприяла майбутньому об'єднанню Німеччини саме на основі економічних факторів. Потреба політичних була усвідомлена пізніше. Ще слід зазначити, що Німецький митний союз став певним прикладом для пізніших об'єднань інтеграційного типу.

Починаючи з другої половини XIX століття утворення міжнародних організацій стала нагальною невідворотною проблемою для забезпечення належного рівня міжнародних зв'язків. У цьому процесі дослідники виділяють декілька етапів. Звичайно, що це дещо суб'єктивний підхід. Але він розкриває деякі закономірності міжнародного життя. Тому доцільно у цьому контексті виділити декілька найбільш показових етапів. Автори дослідження «Міжнародні організації» виділяють такі. «Становлення системи міжнародних організацій (середина XIX ст. – середина 40-х років XX ст.). Важливим спонукальним чинником утворення міжнародних організацій була промислова революція, яка завершилась в більшості європейських країн, США та Японії до 70-х років XIX сторіччя. Європа та Північна Америка вкрились густою мережею залізниць, парове судноплавство з'єднало континенти регулярними рейсами, з'явилося телеграфне сполучення» [23, с. 19]. Тодішні держави максимально наблизилися одна до одної. Тому комунікації між ними стали обов'язковою справою. До того ж торгівельна взаємодія між ними потребувала певного узгодження податкової, митної політики, впорядкування комунікацій між ними. Відсутність цього суттєво стримувала таку взаємодію. Насамперед йшлося про створення єдиних правил щодо технологій комунікацій. І тому перші міжнародні організації були утворені саме для вирішення цих питань. «Так, у 1865 р. було утворено Світовий телеграфний союз, а в 1875 р. – Світовий поштовий союз. Ці дві організації, що існують і досі, до певної міри стали взірцем для створення пізніше вузькогалузевих організацій глобального характеру, зокрема, в морському й авіаційному транспорті» [23, с. 19].

Утворення цих організацій стало своєрідним поштовхом для формування їх цілої мережі. Причому вже не для вирішення суто технологічних механізмів міждержавної взаємодії. Заходи щодо налагодження системи міждержавних валютно-фінансових відносин були здійсненні на Паризькій конференції у 1867 році. Вона «визначила основні правила валютної системи, основаної на золотомонетному стандарті. До них належать: встановлення золотого вмісту валют; забезпечення конвертованості валюти в золото; вільний продаж золота на міжнародних ринках; забезпечення стабільності валюти органами валютного контролю країни; формування вільно плаваючих валют в межах «золотих точок» тощо» [20, с. 20]. Але внаслідок її діяльності не було погоджено здійснення спільних заходів у цій сфері. Занадто різні і відмінні інтереси переслідували найбільш потужні держави. Назрілі суперечності призвели до Першої світової війни. Всі економічні проблеми держави вирішували збройним шляхом. Зрозуміло, що жодних конструктивних пропозицій не було надано. У міжвоєнний період здійснювалися ще одні спроби вирішити це питання. Але міждержавні суперечності заглибилися ще гостріше. Тому нова війна стала лише справою часу. Проблеми посилювали періодичні соціально-економічні кризи.

Окремо слід відзначити принципово нову тенденцію у формуванні і розбудові системи міжнародних організацій та впорядкування життя світового співтовариства саме у період між двома світовими війнами. Це була спроба створити універсальну, загальносвітову міжнародну організацію, покликану у майбутньому подолати суперечності і запобігти загрози міжнародному миру і безпеці. За результатами Паризької мирної конференції 1919-1920 років за пропозицією тодішнього президента США Вудро Вільсона була створена Ліга Націй. Її статут було включено до тексту Версальського мирного договору 1919 року. Ця організація була створена з метою розбудови інституційної основи нового світопорядку без воєн з виключно мирними засобами розв'язання існуючих конфліктів. Як показали майбутні події вирішити ці завдання Ліга Націй не змогла. Не в останню чергу, тому, що не було передбачено можливості застосування санкцій щодо порушників статуту та інших норм міжнародного

права. Держави-члени Лігі Націй відверто здійснювали такі порушення, причому не приховуючи своїх намірів. Збройна агресія стала звичним засобом відстоювання своїх інтересів. Найголовніші тогочасні агресори, Радянський Союз та нацистська Німеччина були виключені з лав організації. Але запобігти подальшій ескалації міжнародної напруженості та спалаху нової війни не вдалося. Причин тут цілий комплекс. Виділити якусь одну, навіть найбільш визначальну, неможливо.

Наступний період припадає на 40-50-ті роки ХХ століття. Він пов'язаний з масштабними подіями і спробами раз і назавжди вирішити питання забезпечення стабільного і непорушного миру. Ключовими подіями тут стали перемога у Другій світовій війні військ антинацистської коаліції та подальше створення Організації Об'єднаних Націй. За планом засновників це мала би бути «унікальне міжнародне утворення, яке являє собою світовий форум народів, є органом, що регулює практично всі сфери міжнародної діяльності. ООН – не просто організація; це складна, розгалужена, багатofункціональна система, що об'єднує десятки організацій різного рівня, комісій, комітетів, інститутів тощо. З появою ООН у народів світу з'явилася надія на припинення протистояння між державами, на справедливе урегулювання міжнародних проблем» [25, с. 15-16]. Її утворення також було пов'язане з бажанням запобігти у майбутньому агресивним війнам.

Створення Організації Об'єднаних Націй, дійсно, стала важливою і багато в чому визначальною подією щодо повоєнного світового устрою. ООН на тривалий час стала організаційною структурою, яка забезпечували, щоправда, не достатньою мірою, міжнародний мир. Особливістю нової інституційної системи організації життя світового співтовариства стала побудова нової організації на принципово нових підставах. Цього разу підхід був більш системним і комплексним. Організація Об'єднаних Націй представляє собою складне, розгалужене і багаторівневе утворення, яке складається зі значної кількості структурних підрозділів та органів. Кожен із них має свій статус та обсяг повноважень. Найголовнішими серед них є Генеральна Асамблея, Рада Безпеки,

Міжнародний Суд. Генеральна Асамблея є найголовнішим колегіальним органом, основною компетенцією якого обговорення найважливіших проблем міжнародного життя, їх оцінка та розробка і винесення пропозицій щодо їх розв'язання. До її складу входять всі члени ООН. Рада Безпеки є ключовою інституцією, яка розглядає і вирішує справи, які можуть нести загрозу міжнародному миру і безпеці. Вона може застосовувати санкції до держав-порушників норм міжнародного права певні санкції. До складу Ради Безпеки входить двадцять п'ять держав, з яких п'ять постійні члени та 16 – непостійні, які обираються за принципом справедливого географічного представництва. В рамках ООН також діють інші структурні підрозділи: ЮНЕСКО (ООН з питань освіти, науки, культури), Дитячий фонд (ЮНІСЕФ), Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я. Їхні функції пов'язані з розробкою основних соціальних стандартів людської життєдіяльності у відповідних її сферах. Статут ООН є важливим документом, який має забезпечувати стабільне життя світового співтовариства, міжнародний мир і безпеку.

Створення ООН справді стало видатною подією у процесі становлення інституту міжнародних організацій і формування принципів усієї системи міжнародних відносин і міжнародного права. Оскільки вперше було запроваджено принцип універсалізму. На Організацію Об'єднаних Націй було покладено обов'язки забезпечувати міжнародний мир і безпеку, контролювати факти порушення відповідних норм, визначення основних стандартів прав людини та механізмів їх захисту, розробка механізмів державно-політичного управління, але без втручання до внутрішніх справ та порушення суверенітету.

Також в рамках ООН були розроблені та запропоновані соціальні стандарти щодо рівня та якості життя, надання соціальних послуг, принципів функціонування систем освіти, науки та культури тощо. ООН загалом вийшла більш вдалим механізмом впорядкування життя світового співтовариства. Але певні недоліки та міни уповільненої дії існували фактично з самого початку її існування. Так, у привілейоване одразу були поставлені постійні члени Ради Безпеки, оскільки їхній голос був вирішальним при винесенні рішень. Їм було

надано право відкладального «вето», тобто, будь хто з них міг заблокувати будь яке рішення Радбезу ООН. Вважалося, що таким чином буде забезпечений баланс сил та інтересів. А можливість вето рішень буде певною рівновагою між блоками держав. Достатньо тривалий час такий баланс тримався більш менш стабільно. Але скоріше за все він був дієвим в умовах двополюсного світу. Ситуація, коли один із постійних членів Ради безпеки, гарант дотримання міжнародної безпеки сам стане її порушником, відвертим агресором, не передбачалася.

Період, починаючи з середини 50-х до кінця 80-х років ХХ століття схарактеризувався тенденціями на посилення регіональної інтеграції. «Початком цього етапу можна вважати його найважливішу подію — формування Європейського економічного співробітництва (ЄЕС), яке згодом перетворилося на економічний союз. В 1957 р. в Римі було підписано угоду про утворення на базі сполучення трьох об'єднань – Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом) і Європейського економічного співробітництва» [20, с. 21]. Новостворена організація отримала об'єднуючу назву «Європейське економічне співтовариство». Більш поширеною була неофіційна назва «Спільний ринок». «Вже досить швидко співтовариство продемонструвало свою ефективність. Темпи зростання зовнішньої торгівлі між членами організації значно випереджали світовий показник; зміцнювались кооперативні виробничі зв'язки; поширився інвестиційний процес всередині ЄЕС» [20, с. 22]. Підвищення ролі цієї організації в європейських та загальносвітових процесах було підтверджено збільшенням її чисельності.

Активне розгортання процесів економічної інтеграції безпосереднім чином вплинуло на потребу політико-інституційного оформлення повноважень. В рамках Європейського економічного співтовариства було створено владні установи: Європейська рада, Рада Європейського Союзу, Європейський парламент, Європейська комісія, як своєрідні органи законодавчої та виконавчої влади. Логічним етапом цього процесу стало ухвалення Маастрихтського договору та утворення Європейського Союзу – організації наддержавного типу з

владно-політичними повноваженнями. Також важливим аспектом діяльності Євросоюзу та розгортанням євроінтеграційних процесів є стало формування єдиного європейського політичного наднаціонального простору з певною формою загальноєвропейського громадянства, загальноєвропейської ідентичності з відповідним типом світогляду. Паралельно такі інтеграційні організації були створені в інших регіонах світу. Серед найбільш важливих слід назвати такі: Ліга арабських держав, Організація африканської єдності, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, Асоціація держав Південно-Східної Азії тощо.

Попередні етапи функціонування системи міжнародних відносин відбувалося на фоні міжблокового протистояння та холодної війни. Ці процеси час від часу видозмінювалися від ескалації гонки озброєнь до періодів розрядки. У системі міжнародних організацій також було своє протистояння. Так можна виділити у такому контексті протистояння військово-політичних блоків НАТО та Організацій Варшавського договору; Європейське економічне співробітництво та Рада економічної взаємодопомоги. Весь розвиток світової цивілізації у попередній період демонстрував неприродність такого поділу світової економіки на капіталістичну та соціалістичну. Тим більше країни з різних блоків вже давно між собою торгували, співпрацювали, обмінювалися досягненнями. На цьому фоні у 1975 році було підписано Заключний акт з наради та співробітництва в Європі тридцятьма трьома європейськими державами, а також Канадою і США. Цим документом було підтверджено спрямованість народів на мирне співіснування, прагнення жити у загальному мирі.

Тому на межі 80-90-х років ХХ століття відбулися значні зміни у світовому просторі. Було знято пряму загрозу ядерної війни, припинено стан холодної війни, відбувалася масова розрядка напруженості. Значна кількість країн відмовилась від авторитарного та тоталітарного режимів і стала на шлях побудови демократії. Остаточо у міжнародних відносинах ствердилися принципи співробітництва, фактично створення єдиного політичного, соціально-економічного, культурного, правового простору, в якому всі країни мають

співпрацювати, формувати найбільш оптимальні моделі взаємодії в усіх сферах міжнародного життя. У цьому контексті відбулися значні трансформації організацій, які виступають за пріоритет прав людини, демократичних цінностей як всередині держав, так і на міжнародній арені. Найбільш важливими у плані впливу на міжнародні відносини стали Рада Європи та Організація з безпеки та співробітництва в Європі. Але головними тенденціями розбудови мережі міжнародних організацій у цей період стали регіональні інтеграційні процеси, які набули своєї інституціалізації у формі створення регіональних міжнародних організацій.

## **2.2. Міжнародні організації в сучасних умовах**

Подальший прогресивний розвиток усієї системи міжнародних відносин пов'язаний не в останню чергу з удосконаленням інституту міжнародних організацій. Як підтверджує попередній розвиток, саме міжнародні організації стали уособленням міжнародного співробітництва, поглиблення торгівельно-економічних відносин, вільного обміну між народами, відкритості та демократії міжнародної взаємодії. На сучасному етапі розвиток міжнародних відносин відбувається досить складно і суперечливо. Не всі ідеї та принципи, закладені у смисл їхнього існування, реалізовані на практиці. Деякі з них увійшли у значну суперечність із сучасними реаліями. Окремі політики фактично відмовилися від принципів співробітництва та мирного співіснування та перейшли на шлях диктату своїх вимог і навіть прямої агресії. Але загалом міжнародні організації зберігають свій статус провідних міжнародних акторів. Поки що лише в їх рамках можна вирішити основні глобальні проблеми.

Серед основних міжнародних організацій на чільне місце доцільно винести Організацію Об'єднаних Націй, хоча вона і перебуває у певній кризі. Але при цьому слід констатувати факт, що організації не можуть виконувати самостійної ролі, вони є такими, як їх використовують держави-члени. «За типологічною

класифікацією ООН – глобальна, універсальна, багатофункціональна, міждержавна організація. Як вже згадувалось в попередніх розділах, головною метою при утворенні ООН передбачалось збереження миру в усьому світі, запобігання військових конфліктів. Але поступово поле діяльності Організації розширювалось, охоплюючи інші напрямки міжнародного політичного співробітництва, економічні й соціальні відносини, культуру, науку, екологію тощо. Можна з певністю твердити, що зараз немає такої сфери в міжнародних відносинах, яка була б поза увагою ООН» [20, с. 32]. При цьому варто відзначити, що найбільш інтенсивно розвивається простір і сфера впливу ООН насамперед у соціально-економічній сфері.

Організація Об'єднаних Націй визначена при її заснуванні як універсальна, загальносвітова, поліфункціональна організація. Відповідно її цілі, повноваження та компетенції були позначені досить широко. Зрештою На неї покладено сприяти прогресивному послідовному розвитку світового співтовариства. Якщо конкретизувати основні цілі її діяльності, то вони у процесі суттєво розширилися і визначаються таким чином: «підтримка міжнародного миру й безпеки шляхом прийняття ефективних колективних заходів і мирного урегулювання спорів; розвиток дружніх відносин між націями на основі поважання принципів рівноправності та самовизначення народів; забезпечення міжнародного співробітництва по вирішенню міжнародних економічних, соціальних, культурних і гуманітарних проблем, заохочення поважання прав людини для всіх людей без будь-яких винятків; перетворення ООН на центр узгоджених зусиль для досягнення цих цілей» [8]. В основу діяльності ООН було покладено ідею суттєвого перетворення принципів функціонування всього світового співтовариства на засадах демократії і гуманізму.

Ці важливі функції ООН виконує завдяки своїй складній структурній будові, яка має розгалужену мережу органів. Головними серед них є такі. Генеральна Асамблея – головний представницький орган, фактичний парламент. До неї належать по одному представнику від кожної країни. Як правило, її

рішення приймаються більшістю: важливі рішення – двома третинами, звичайні – 50% плюс 1 голос. Хоча останнім часом віддається перевага ухваленню рішень спільною згодою, тобто, консенсусом. Загалом Генеральній Асамблеї належать значні повноваження. Але вони стосуються у своїй більшості кадрових призначень: призначення Генерального Секретаря ООН, обрання непостійних членів Ради Безпеки. Але, як виявляється, ці рішення суттєво не можуть вплинути на розв'язання найбільш гострих проблем сучасного світу. Навіть переважаче голосування не дає змоги реалізувати ухвалені рішення. У цілому, Генасамблея виконує більше дорадчі функції.

Рада Безпеки є реальним ключовим органом в структурі ООН щодо ухвалення вище згаданих рішень. Її головна функція – «запобігання збройних конфліктів між країнами або їх приборкання. Для цього розроблено особливий механізм, систему заходів, яка складається з різного рівня дій, в залежності від стадії розвитку конфлікту. До них належить: превентивна дипломатія; осуд агресивних дій; посередництво по врегулюванню конфлікту; направлення спостерігачів ООН в зону конфлікту; введення миротворчих сил для роз'єднання сторін, що воюють, або для приборкання агресора; економічні санкції» [31]. Рада Безпеки складається з 15 членів, 5 з яких є постійними. Вони мають привілейований статус. Їм належить право одноосібного вето, тобто блокування будь якого рішення Радбезу. Її рішення є обов'язковими для всіх членів ООН. Але, знову таки, як засвідчує практика, такий спосіб розв'язання гострих проблем давно втратив свою дієвість. В умовах гострих суперечностей і відсутності балансу інтересів, будь який постійний член Ради Безпеки може заблокувати її рішення, і проблема залишається невирішеною. Тому вже назріло питання про перегляд зазначеної процедури голосування, коли для цього потрібна більшість.

Ще одним важливим структурним підрозділом ООН є Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП). Це – «головний координуючий орган ООН в сфері економіки, соціальних відносин, екології, охорони здоров'я, культури, науки й освіти. Найважливіші економічні й соціальні проблеми, що постають перед

світовою спільнотою, розглядаються й вирішуються в ЕКОСОП та в численних її підрозділах. Вона координує діяльність таких міжнародних велетнів, як МВФ, Світовий Банк, Світова організація торгівлі та інших галузевих міжнародних організацій» [31]. Рада здійснює погодження відносин ООН у вказаних сферах з численними регіональними організаціями. ЕКОСОП став важливою територією, на якій обговорюються важливі соціально-економічні проблеми, виносяться на дискусії пропозиції, ухвалюються узгоджені рішення. Рада також має свою достатньо розгалужену функціональну та регіональну структуру органів. Важливим підрозділом ООН є Міжнародний Суд, який розглядає та вирішує виключно міждержавні спори.

Серед регіональних міжнародних організацій чільне місце у питаннях просування інтеграційних механізмів є Європейський Союз. Він був утворений у 1957 році внаслідок укладення Римського договору. Першими членами ЄС стали Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина Франція. Головними ініціаторами європейської інтеграції стали Німеччина та Франція. Тобто країни, не в останню чергу внаслідок суперечностей між якими спалахнули дві світові війни. Вони продемонстрували приклад, що в ім'я забезпечення належного життя та подальшого процвітання можна і треба долати такі суперечності, якими би гострими в минулому вони не були. Ідейні натхненники та засновники Євросоюзу переслідували досить далекосяжні цілі. Так, у тексті договору їхня сутність визначалася так: «Співтовариство має за свою мету, шляхом створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики та діяльності сприяти гармонійному і збалансованому розвитку економічної діяльності Співтовариства, високому рівню зайнятості та соціальному захисту, рівності між чоловіками та жінками, стійкому та безінфляційному зростанню, досягненню високого рівня конкурентоспроможності та зближення економічних показників, захисту та поліпшенню стану навколишнього середовища, підвищення життєвого рівня та якості життя, економічній і соціальній інтеграції та солідарності держав-членів» [8, с. 32]. Тобто, плани виходили за межі суто торгівельно-економічного

співробітництва. Вони сягали реалізації ідеї створення загальноєвропейського безпекового простору, територія комфортного для життя для всіх громадян. Інтеграція розглядалася як провідний засіб досягнення цієї цілі.

Практика здійснення інтеграційних процесів досить швидко продемонструвала їх переваги над протекціоністською політикою. Це відобразилося у масштабних хвилях розширення ЄС. А коли визначилася перспектива приєднання до нього колишніх соціалістичних держав Центральної та Східної Європи, з усією очевидністю постала необхідність здійснення політичних реформ, зокрема, реорганізацію механізмів ухвалення владно-управлінських рішень. Потрібно було створити організацію нового типу з наддержавними повноваженнями. Так, у 1992 році внаслідок ухвалення Маастріхтської угоди Європейське економічне співтовариство було реорганізоване в Європейський Союз, багатопрофільну організацію з чіткою політичною інституційною будовою з певними владними повноваженнями. «Угодою передбачалося: єдине європейське громадянство; політичний Союз; економічний і валютний союз. Маастріхтська угода була проголошена як початок нового етапу в процесі створення ще тіснішого союзу народів Європи. Водночас підкреслювалась спадкоємність щодо основних досягнень Європейського Співтовариства: «Союз засновується на базі Європейського Співтовариства, доповненого сферами політики і формами співробітництва згідно з даним Договором. Його завдання полягає в налагодженні відносин між державами-членами та їх народами» [8, с. 33].

Інституційна політична будова Європейського Союзу складається з Європейського парламенту, Європейської ради, Ради ЄС, Європейської комісії. Вони наділені різними функціями і повноваженнями. Це зроблено для того, щоб збільшити багатоваріантність векторів інтеграції а відповідно і процесів всередині самого Євросоюзу. Так, наприклад, ще і досі тривають дискусії про його майбутній політичний устрій: пропонуються моделі формування більш тісної федерації та збереження нинішнього, конфедеративного зразка. Найбільше повноважень мають Рада ЄС, яка здійснює узгодження політик

Союзу та держав-членів, та Європейська комісія, яка є головним виконавчим органом об'єднання. До Європейської ради належать голови держав та урядів (у парламентських країнах). Вони вирішують питання стратегії розвитку Євросоюзу, зовнішніх відносин та безпеки. Європарламент, хоча і має значні законодавчі повноваження, загалом підтримує проекти рішень, які надаються йому вищевказаними органами.

Отже, міжнародні організації представляють собою важливу складову сучасного світового простору. Створені спочатку для координації та узгодження діяльності держав у сфері торгівлі, вони перетворилися на важливі інструменти інтеграційних процесів. Спочатку вирішували питання сприяння та створення оптимальних форм міждержавних торговельно-економічних зв'язків, зокрема, щодо оподаткування, митної і тарифної політики. Але згодом з'ясувалося, що без належної політико-владного забезпечення цього процесу він не досягне задекларованих цілей. Тому міжнародні організації вийшли на політичний рівень і набули статусу наддержавних. Такий підхід є повністю виправданим. Наприклад, у складі Європейського Союзу є досить розгалужена мережа представницьких владних органів з різним обсягом управлінських повноважень. Це зроблено для розробки різних стратегій розвитку міжнародної організації та визначення найбільш оптимальної серед них.

## РОЗДІЛ 3

### ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

#### 3.1. Міжнародні організації в умовах постбіполярного світу

Система міжнародних організацій була створена у повоєнний період, щоб у майбутньому запобігти виникненню навіть потенційних загроз міжнародному миру і назавжди вирішити проблему забезпечення міжнародної безпеки. Навчені негативним досвідом Лігі Націй, держави-переможці у Другій світовій війні намагалися побудувати та інституційну та функціональну структуру для досягнення вказаних цілей. Головним засобом для цього стала Організація Об'єднаних Націй. Для надання їй більшої вагомості та посилення її статусу вона отримала значні повноваження для реалізації поставлених перед нею завдань. Так, було створено розгалужену і багаторівневу систему органів. Серед яких ключове місце займала Рада Безпеки у складі п'ятнадцяти членів, п'ять з яких мали статус постійних. Їм належить право «вето» щодо будь якого рішення Радбезу, незалежно від кількості голосів на його підтримку. Тобто, якщо решта чотирнадцять проголосують «за», одного голосу постійного члена вистачить для його блокування. Вважалося, що саме такий підхід унеможливить у майбутньому навіть натяк на порушення норм міжнародного права. Також повністю заперечувалася можливість зловживання таким правом.

Загалом відносно стабільна позиція трималася протягом всього періоду холодної війни та біполярного світу. Є поширеною точка зору [32, с. 90], що власне міжнародна стабільність забезпечувалася завдяки виключно балансу між двома наддержавами Радянським Союзом і США та військово-політичними блоками відповідно Організацією Варшавського договору і НАТО. Побоювання щодо застосування одним із цих суб'єктів ядерної зброї стримував іншого від різких рухів проти свого опонента. Вони прямо не діяли один проти одного. Протистояння мали латентний характер. Або одна із супердержав ініціювала

конфлікти і навіть війни у регіонах, якщо там інтереси іншої сторони зачіплялися хоча б опосередковано. Біполярність була визначальною характеристикою усього повоєнного світового устрою. Усі міжнародні процеси оберталися навколо двох потужних центрів впливу. Діяльність їхніх сателітів відбувалася у контексті цього впливу. Траплялися опосередковані військові зіткнення Є всі підстави відзначити, що сторони могли спровокувати один одного на такі акти агресії. Міжнародні організації тоді були чітко «вписані» у рамки цього протистояння. Їхні трибуни представники наддержав та їхні союзники використовували для просування своїх позицій та формування свого політичного порядку денного на міжнародному рівні, також слід зауважити, що ці протистояння мали не лише військовий характер. Крім того, вони відбувалися і в інших сферах, соціально-економічній, культурній, спортивній. Досить часто вони набували гострих, відверто конфронтаційних форм. Але певної грані ці протистояння не переходили. До реальної загрози війни справа не доходила. А ось боротьба на виснаження у вигляді гонки озброєнь мала місце.

Якщо оцінювати загальну сутність повоєнної біполярності, то її можна позначити декількома характеристиками. Найбільш визначальні серед них такі: «конфронтаційна стабільність», ядерний паритет, «рівновага страху», розумна достатність та стриманість у ядерній сфері. Вона переважали у різні етапи зазначеного періоду. Загалом же міжнародні відносини такого типу повністю вкладалися у концепцію «реальної політики». В її основі лежать принципи балансу сил. Ця концепція має достатньо давнє історично походження. Її зміст «зводиться до трьох тверджень: 1) основою нормальних міжнародних відносин є стабільність, що ґрунтується на рівновазі сил держав, які потенційно можуть воювати між собою; 2) причиною війни є порушення рівноваги сил між державами-ворогами, що дає підстави сильнішій сподіватись отримати перемогу та робить її позицію безкомпромісною, а поведінку – агресивною; 3) стабільність можна підтримувати, створюючи коаліції, спрямовані проти найсильнішої із держав (порушника рівноваги), до того ж сумарна сила членів коаліції має бути не менша за силу протилежної сторони» [32, с. 95-96]. Тобто, міжнародна

стабільність, на думку прихильників зазначених принципів світового устрою, може бути досягнена шляхом балансу інтересів і позицій виключно наддержав. Будь який перекис може призвести до дисбалансу і напруженості. Інтереси таких держав пов'язані з наявним потенціалом, ресурсною базою, загальним рівнем розвитку, претензіями їхніх лідерів на світове домінування.

Колапс Радянського Союзу і всього очолюваного ним блоку призвів до припинення існування біполярного і встановлення однополюсного світового устрою. Стан холодної війни припинився. Була знята напруженість у міждержавних відносинах. Але питання визначення оптимальних моделей світової побудови залишилися актуальними. З'явилися принципово нові тенденції, які поставили більше проблем, ніж засобів їх розв'язання. Насамперед – це глобалізація. Її сутність полягає у зростанні універсалізації, навіть стандартизації світового співтовариства. Причому це стосується фактично всіх сфер – економіки, культури, надання послуг і, як наслідок, політики. Не всі народи погодилися на таку уніфікацію. Вони тяжіли до звичних способів життєдіяльності. На противагу глобалізму з'явилася концепція цивілізаційності, згідно якої найголовнішою формою ідентифікації людей є належність до певної цивілізації.

Роль міжнародних організацій в нових умовах суттєво змінилася. Деякі з них посилили свою присутність у системі міжнародних відносин. Деякі просто її декларували, незважаючи на збільшення свого статусу. Звичайно головною залишалася Організація Об'єднаних Націй. З позиції логіки постбіполярного міжнародного життя роль мала би значно посилитися. Але так мало би статися, якби держави-члени і, зокрема, постійні члени Ради Безпеки по новому подивилися на свою відповідальність у нових умовах. Світове співтовариство стало більш різноманітним. Тому потрібно було проводити зважену політику щодо врахування інтересів усіх його складових. Цивілізаційний принцип ідентичності знову актуалізував традиційні механізми її забезпеченні: етнічні цінності, мова, культура, релігія. Цивілізаційність позначила багатовекторність розвитку народів світу. Тому значна їх частина не погоджувалася на

запровадження універсальних стандартів життєдіяльності. Однією з форм протистояння цьому став міжнародний тероризм. ООН як організація, яка покликана забезпечувати міжнародний мир і безпеку виявилася не готовою протистояти цим загрозам. Не в останню чергу внаслідок відсутності такого бажання у держав-постійних членів Ради Безпеки. Не без їх мовчазної згоди відбулося «розповзання» ядерної зброї по всьому світу. І тепер усілякі міні-диктатори можуть безкарно загрожувати його застосуванням. Одна з головних проблем Ради Безпеки стала досить складна процедура застосування санкцій щодо порушників міжнародного права. Звичайно, ніхто не міг передбачити, що ними можуть стати саме її постійні члени. Тому потрібно вносити зміни щодо голосування. Рішення мають прийматися більшістю голосів, незалежно від статусу держав.

Масштабні демократичні трансформації у посттоталітарних країнах Центральної та Східної Європи, включно з колишнім Радянським Союзом, зумовили необхідність встановити універсальні стандарти демократії і прав людини, яких такі країни мають дотримуватися. У цьому контексті нового імпульсу набули вже існуючі міжнародні організації. Так, Рада Європи, організація, яка сприяє впровадженню принципів верховенства права, демократії прав людини, починаючи з 1990-х років значно збільшила кількість своїх членів. У 1995 році до її лав вступила Україна, що стало визнанням її основних пріоритетів у сфері державної політики. Але, крім теоретичної розробки стандартів, ця організація нічим особливо не відзначилася. Періодично критикує окремі порушення зазначених стандартів в окремих країнах. Але жодної системності у цій діяльності немає Єдиний послідовний вчинок Ради Європи – це виключення РФ зі свого складу після початку агресії. Такий самий висновок щодо декларативності можна зробити про Організацію з безпеки і співробітництва в Європі. Вона була створена на базі наради з безпеки та співробітництва в Європі, яка була своєрідним форумом з розробки рекомендацій щодо забезпечення миру і безпеки на європейському континенті. В рамках ОБСЄ відбувалися численні заходи з обговорення та визначення

пропозицій щодо вирішення цих завдань. Але все це є не більше, ніж декларування певних намірів, які не мають жодного практичного значення. Тому слід констатувати факт, що ці організації мають виключно дорадчий характер.

Хто посилив свою присутність на міжнародній арені, так це Європейський Союз і НАТО. Євросоюз продовжував політику поглиблення інтеграції. Її наслідком стало реорганізація організації, яка займалася питаннями торгівельно-економічних відносин, в політичне об'єднання з наддержавним статусом. Тобто, ЄС перебрав на себе окремі повноваження органів влади держав-членів для більш послідовної та узгодженої політики подальшої інтеграції. НАТО трансформувалась із суто військової організації у військово-політичну. Фактично вона є зараз єдиною організацією у світі із таким статусом і можливістю суттєво впливати на міжнародні процеси.

Але вся архітектоніка біполярного та постбіполярного світу з усім набором його інституційних механізмів щодо забезпечення засад стабільного існування світового співтовариства виявилася нездатною протистояти розв'язанню масштабної агресії проти суверенної держави. Всі норми і правила, які встановлювали різні організації щодо заборони агресій, визнання їх міжнародними злочинами, а їх ініціаторами – міжнародними злочинцями, виявилися абсолютно безпорадними перед фактом справжньої агресії. До того, ж агресором виявився постійний член Ради Безпеки ООН, держава, на яку покладалися обов'язки і повноваження забезпечувати міжнародний мир і безпеку. Це означає, що вся система міжнародних відносин, яка вибудовувалася тривалий час, є неспроможною виконувати свої основні завдання. Світ повернувся у принципи «реальної політики», в якому все визначають інтереси головних держав. Усі міжнародні актори, виявилися нездатними елементарно домовлятися за ними ж встановленими правилами. Для реалізації своїх амбіцій політики не зупиняються перед масовими вбивствами людей. Порушені принципи міжнародного права, визначені в Статуті ООН [31]. В такому разі слід констатувати факт, що найбільш потужні держави продовжують політику холодної війни, коли вони уникали прямих зіткнень, намагаючись тиснути один

на одного через треті держави. А міжнародні організації, які були створені для встановлення надійних механізмів забезпечення загального миру і безпеки, просто нездатні виконувати своїх завдань внаслідок названих вище позицій держав-членів.

### **3.2. Перспективи України у складі міжнародних організацій**

Україна одразу після проголошення незалежності одразу задекларувала намір «спрямовувати свою зовнішню політику на зміцнення миру і безпеки у світі, на активізацію міжнародного співробітництва в розв'язанні екологічних, енергетичних, продовольчих та інших глобальних проблем. Зовнішня політика України буде базуватися на загальновизнаних принципах міжнародного права» [10]. Загалом проголошувався намір бути позаблоковою, нейтральною державою. Але реалії державного будівництва одразу ж примусили зробити певні застереження. Загалом Україна одразу задекларувала прагнення здійснення європейської та євроатлантичної інтеграції. Тому що було зрозуміло, лише така стратегія забезпечить демократичні пріоритети країни, її безпеку і суверенітет у повному обсязі. Але слід констатувати факт, що зовнішньополітична діяльність тривалий час не була серед пріоритетів українських політиків. Вони використовували це питання як елемент передвиборчої риторики.

Протягом всього періоду стратегічної спрямованості зовнішньої політики змінювалися відповідно до зміни влади У 2003 році було чітко задекларована норма щодо набуття членства в НАТО та Євросоюзі [28]. У 2010 році законом «Про засади зовнішньої і внутрішньої політики» таке положення було скасоване і обрано стратегію на позаблоковість і нейтралітет [26]. І лише новим законом «Про національну безпеку» у 2018 році було остаточно визначено європейську та євроатлантичну стратегію [27]. При цьому слід визнати, що протягом всього часу нормативна база і практичні форми співпраці з цими організаціями

напрацьовувалися досить докладно. Але тривалий час НАТО і ЄС, проголошуючи бажання прийняти до своїх лав Україну, на практиці не поспішали його реалізувати. Зрозуміло, що основної перешкодою була позиція російської федерації. Така політика не входила в її плани. Власне остаточне визнання нашою країною своїх зовнішньополітичних стратегічних пріоритетів стало головною передумовою початку повномасштабної агресії. Тепер в же у воєнних умовах Україні та зазначеним організаціям необхідно формувати і реалізовувати нові принципи своєї взаємодії. Окремо слід зазначити, що Рада Європи та ОБСЄ великого інтересу у питаннях захисту суверенітету та безпеки для нашої країни не представляють.

Звичайно, ключовим партнером у безпекових питаннях є Організація Північноатлантичного договору. З організацією в цілому та окремими її членами укладено прямі угоди щодо співробітництва у військових та інших питаннях. У цих відносинах треба чітко орієнтувати північноатлантичних партнерів, що наше членство в НАТО є фактором безпеки не лише конкретно в нашому регіоні, а насамперед в усій Європі. Тому що нинішня російська агресія може стати прелюдією до аналогічних дій проти європейських держав-членів Альянсу. Фактично Україна є готовою фактично по всіх параметрах отримати таке членство. Тим більше, що деякі його європейські члени висловлюють незрозумілу оцінку дій агресора, а відтак міжнародного злочинця.

Стосовно діяльності України в рамках Організації Об'єднаних Націй, то її потрібно розглядати у контексті реформування цієї організації. Ще раз варто наголосити, що вона як базова інституційна основа всього повоєнного світового устрою виявилася нездатною унеможливити акти агресії і неспроможною протистояти агресору. Проблема полягає у відповідній структурній будові ООН та повноваженнях її органів. Найвищий серед них, Генеральна Асамблея за статутом може тільки обговорювати існуючі проблеми, розробляти та виносити пропозиції щодо їх вирішення. Навіть засудження актів агресії не несе жодних наслідків для агресора. Генасамблея не може застосувати жодних санкцій. Рада Безпеки також нічого не може зробити проти агресора та іншого порушника

норм міжнародного права, у разі застосування права «вето» одним із постійних членів. А якщо він ще й сам є агресором, то взагалі існування Ради Безпеки та й усієї ООН втрачає будь який смисл. Тому необхідно терміново змінити принципи голосування та ухвалення рішень. Як виявляється держава може проігнорувати рішення Міжнародного Суду ООН, якщо його рішення їй не сподобається. Тобто, вся система організації і діяльності ООН має бути серйозним чином реформована.

Ще однією міжнародною організацією, співробітництво з якою для нашої країни є першочерговим пріоритетом. Це – Європейський Союз. Він є єдиним типом організації, яка пройшла всі етапи економічної інтеграції і вийшла на політичний рівень. «Між ЄС та Україною вже існує Угода про асоціацію, яка передбачає поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі. Угода встановила політичну асоціацію та економічну інтеграцію та передбачила взаємний вільний доступ до ринку. Угода встановила основні правила співпраці в таких сферах, як енергетика, транспорт та освіта. Це також вимагало від України впровадження реформ та дотримання демократичних принципів, прав людини та верховенства права. Угода про вільну торгівлю значною мірою інтегрувала ринки ЄС та України шляхом демонтажу імпорتنих мит та заборони інших торговельних бар'єрів» [17]. Крім того, діють інші форми співпраці у різних сферах, що значно поглиблює інтеграційні процеси.

Сьогоднішнє українське суспільство на решті дійшло згоди щодо основоположних принципів свого життя. Це – демократія як форма світогляду, політичної організації державної влади, громадянське суспільство, політична нація. Ці засади стосується принципів внутрішньої політики. У зовнішній політиці – це поглиблена співпраця з Європейським Союзом та НАТО. Ці організації є найбільш потужними та впливовими в сучасному світі. Вони продемонстрували свою ефективність, причому у різних сферах, належний рівень їх управління. Тому можна констатувати факт, що членство у них стане запорукою не тільки забезпечення нашого суверенітету і безпеки, а також економічного успіху у майбутньому.

Отже, світ суттєво змінився у постбіполярний період свого розвитку. Його не можна схарактеризувати однозначно. З одного боку, припинилися холодна війна, зникли стан напруженості і загроза ядерної війни. Але з'явилися принципово нові проблеми і навіть загрози. Деякі країни світу сприймають глобалізацію і деяку вестернізацію як загрозу своєму звичному стилю життя. Тому вони в різних формах висловлюють незгоду з новими реаліями. Така незгода інколи відбувається у формах терористичних актів. Міжнародні організації займають свою нішу у нових умовах. Особливо їхнє значення актуалізувалося в умовах повномасштабної російської агресії. Зокрема, Організація Об'єднаних Націй як базова структура із забезпечення міжнародного миру і безпеки виявилася нездатною реалізувати такі завдання. Також вона виявилася беспорядною перед відвертим порушенням норм міжнародного права. Організаційна структура ООН побудована таким чином, що вона не може застосувати санкції проти агресора, коли проти цього виступає хоча б один постійний член Ради Безпеки. Тим більше, якщо такий член сам є агресором. Тому чітко оформилася нагальна потреба реформування самої ООН відповідно до потреб часу. Привілейований стан окремих держав має бути скасований. А рішення мають ухвалюватися більшістю. Також потрібно надати більше повноважень Генеральній Асамблеї. Інакше ніколи світове співтовариство не буде упевненим у своїй безпеці та передбачуваному майбутньому

## ВИСНОВКИ

З'ясування сутнісних характеристик такого складного політичного інституту як міжнародна організація створює безпосередні передумови для виявлення особливостей його функціонування в сучасних умовах міжнародного життя, яке є досить динамічним і змінним явищем, відповідно до змін політичних інтересів та політичних уподобань основних міжнародних акторів. Міжнародні організації виникли як певний наслідок ускладнення міжнародних зв'язків між різними суб'єктами господарювання. З'явилася об'єктивна потреба здійснення врегулювання їхніх взаємодій шляхом встановлення необхідних правил і норм. Їхні відносини вийшли за рамки державних кордонів. Тому регулююча діяльність мала здійснюватися на наддержавному рівні. Занадто вже відмінні інтереси переслідували держави як головні суб'єкти міжнародних відносин на певному історичному етапі. Окремий вплив на діяльність міжнародних організацій здійснила поява та активізація діяльності принципово нових міжнародних акторів – транснаціональних корпорацій. Їхній регулюючий вплив стає все більше вагомим, але він не є прозорим. Тому в сучасних умовах міжнародним організаціям потрібно формувати суттєво нові засади регулювання міжнародних зв'язків.

Міжнародні організації представляють собою важливу складову сучасного світового простору. Створені спочатку для координації та узгодження діяльності держав у сфері торгівлі, вони перетворилися на важливі інструменти інтеграційних процесів. Спочатку вирішували питання сприяння та створення оптимальних форм міждержавних тогівельно-економічних зв'язків, зокрема, щодо оподаткування, митної і тарифної політики. Але згодом з'ясувалося, що без належної політико-владного забезпечення цього процесу він не досягне задекларованих цілей. Тому міжнародні організації вийшли на політичний рівень і набули статусу наддержавних. Такий підхід є повністю виправданим. Наприклад, у складі Європейського Союзу є досить розгалужена мережа представницьких владних органів з різним обсягом управлінських повноважень.

Це зроблено для розробки різних стратегій розвитку міжнародної організації та визначення найбільш оптимальної серед них.

Світ суттєво змінився у постбіполярний період свого розвитку. Його не можна схарактеризувати однозначно. З одного боку, припинилися холодна війна, зникли стан напруженості і загроза ядерної війни. Але з'явилися принципово нові проблеми і навіть загрози. Деякі країни світу сприймають глобалізацію і деяку вестернізацію як загрозу своєму звичному стилю життя. Тому вони в різних формах висловлюють незгоду з новими реаліями. Така незгода інколи відбувається у формах терористичних актів. Міжнародні організації займають свою нішу у нових умовах. Особливо їхнє значення актуалізувалося в умовах повномасштабної російської агресії. Зокрема, Організація Об'єднаних Націй як базова структура із забезпечення міжнародного миру і безпеки виявилася нездатною реалізувати такі завдання. Також вона виявилася безпорадною перед відвертим порушенням норм міжнародного права. Організаційна структура ООН побудована таким чином, що вона не може застосувати санкції проти агресора, коли проти цього виступає хоча б один постійний член Ради Безпеки. Тим більше, якщо такий член сам є агресором. Тому чітко оформилася нагальна потреба реформування самої ООН відповідно до потреб часу. Привілейований стан окремих держав має бути скасований. А рішення мають ухвалюватися більшістю. Також потрібно надати більше повноважень Генеральній Асамблеї. Інакше ніколи світове співтовариство не буде упевненим у своїй безпеці та передбачуваному майбутньому.